

ЛУДВИГ ТИК
ЗА ПРОДЪЛЖЕНИЕТО НА
„ХАЙНРИХ ФОН
ОФТЕРДИНГЕН“

Превод от немски: Любомир Илиев, 1983

chitanka.info

В разработването на тази втора част авторът стигна едва дотук. Озаглави я „Сбъдването“ за разлика от първата, която бе нарекъл „Очакването“, понеже тъкмо в нея трябваше да се осъществи и сбъдне всичко, което се предугажда в първата част. След завършването на „Офтердинген“ авторът възнамеряваше да напише още шест романа, в които да изложи своите възгледи за физиката, за обществения живот, за историята, политиката и любовта така, както бе изложил в „Офтердинген“ възгледите си за поезията. И без моето указание осведоменият читател ще забележи, че в това произведение авторът не се смята обвързан с някаква конкретна епоха или с личността на известния минезингер, макар че всичко трябва да напомня за него и за епохата му. Това, че не завърши романа си, е невъзместима загуба не само за приятелите на автора, но и за изкуството; оригиналността на произведението и широкият му замисъл щяха да се проявят във втората част още по-ярко, отколкото в първата. Желанието му бе не да разкаже или изобрази едно или друго събитие, нито да разгърне страниците на поезията и да я обясни чрез образи и случки; той искаше — както вече е набелязано в последната глава от първата част — да изрази самата същност на поезията и да изясни нейните основни задачи. Ето защо всичко — природата, историята, войната, обикновеният живот с всичките му всекидневни произшествия — се превръща в поезия, понеже тя е дух, който вдъхва живот на всички неща.

Като се основавам на спомени от разговорите, които съм водил със своя приятел, както и на онова, което съм успял да видя в оставените от него ръкописи, ще се опитам да запозная донякъде читателя със съдържанието на втората част на това произведение.

За поета, проникнал в самата същност на своето изкуство, няма нищо, което да му изглежда противоречиво и чуждо; за него всички загадки вече са намерили отговор, посредством вълшебството на фантазията той е в състояние да свързва епохи и светове; чудесата изчезват и всичко се превръща в чудо. Така е създадена тази книга и особено в приказката, с която завършва първата част, читателят ще открие най-смели съчетания: премахнати са всички различия, чрез които епохите са сякаш твърде далеч една от друга, а един свят изглежда враждебен на останалите. С тази приказка писателят преследва целта да осъществи прехода към втората част, в която

разказът непрекъснато преминава от сферата на най-обикновените неща в сферата на вълшебствата, като обикновеното и вълшебното взаимно се обясняват и допълват; духът, който произнася написания в стихове пролог, е замислен да се завръща подир всяка глава и да продължава това настроение, това вълшебно преображение на нещата. Подобен подход има за цел да покаже постоянната връзка на незримия и зримия свят. Този говорещ дух е самата поезия, а наред с това и звездният човек, роден от прегръдката на Хайнрих и Матилде. В следващото по-долу стихотворение, което трябваше да намери място в „Офтердинген“, авторът е изразил по съвсем лек начин вътрешния дух на своите книги:

*Щом фигурите и числата
не дават ключ за съществата,
щом, който пее и целува,
по-скъпо от мъдреца струва,
щом литва волен из простора
светът, събрал различни хора,
щом сянката и светлината
се сливат в яснота крилата,
щом в стих и в приказка игрива
самият свят ти се разкрива —
едничка думица тогава
нещата смътни прояснява.*

Градинарят, с когото разговаря Хайнрих, е същият старец, който веднъж вече е приел в дома си и бащата на Офтердинген; младата девойка на име Киана не е негова дъщеря, а дъщеря на граф фон Хоенцолерн; тя е родена в Ориента и макар да е напуснала родния край отдавна, все пак си го спомня. Тя дълго време е живяла в планините, възпитавана от рано починалата си майка. Загубила е преди много време един от братята си, а сама е била твърде близо до смъртта, когато попаднала в една гробница, но била спасена по най-необикновен начин от някакъв възрастен лекар. Нравът ѝ е приветлив и весел, а всичко чудновато за нея е съвсем привично. Тя разказва на поета историята на собствения му живот така, сякаш някога я е чула от

майка си. Изпраща го в един отдалечен манастир, чиито монаси представляват нещо като колония от служители на духа; там всичко прилича на мистична, магическа ложа. Те са жреци на свещения огън в младите души. Хайнрих слуша далечното песнопение на братята; в самата църква му се явява видение. Разговаря с един възрастен монах за смъртта и за магията. В него възниква предчувствие за смъртта и за сдобиването с камъка на мъдростта. Посещава манастирската градина и гробището; във връзка с това откриваме следното стихотворение:

*Тихите ни стаи вижте,
хубавата ни градина,
сечивата ни отбрани,
нашия имот.
Тук край ведрото огнище
идват всеки ден мнозина
гости късни или ранни
и лумва нов живот.*

*Имаме съсъди, мокри
някога от жарки сълзи,
златни гривни, шпори, саби —
броят им расте!
Имаме богатства, скрити
в сумрака на пещерите:
няма да ги преброите —
безчислени са те!*

*Седнали са тук сред свои
някогашните герои,
духове от необята —
сякаш брат до брат!
Ето ги край тях децата,
старците, жените мили —
всички са се приютили
в този стародавен свят!*

*Ако някой ни познава,
той едва ли пожелал би
от средата ни щастлива
да се отрече.*

*С нас човекът оздравява,
секват скръбните му жалби,
сълзите си той изтрива;
пясъкът тече, тече...*

*Тук от доброта свещена
е проникната душата —
тя изглежда потопена
в бистра синева.*

*И почти до небесата
се възнасяме в забрава;
хладен вятър не поява
в тези пролетни нивя.*

*Нощи сладки и омайни,
сили тихи и потайни,
страст, която уж се крие —
знаем ви добре!*

*Ние сме море, но ние
сме и капчици безчетни
и самите пием сетне
от същото море.*

*В любовта живот открихме —
смесваме със страст стихийна
струите на битието,
сливаме сърца.*

*Струите бушуват страстно,
бореците се стихии
вечно любовта поддържат —
те сърце са на сърцата.*

За гръдта блажена има

тук наслада несравнима,
тук целуваш все любима,
прелестна уста.
На ръката е присъща
дарба нежна, но могъща —
всичко в ласка да превръща,
в жертва на страстта.

Не една душа желае
своя мил да приласкае —
цел на всички затова е
да се слоят тук.
Ако жажда ги пристяга,
утоляват я веднага:
вземат и храна, и влага
те един от друг.

Тук потънахме навеки
сред любов, сред страст прекрасна,
след като в света угасна
смътният светлик.
Сключиха се планините,
лумна огнената клада,
зърнахме да се разпада
всеки земен лик.

Често като свята жажда
някой спомен ни опива,
в нас прониква и разхлажда
скрития ни зной.
Скръб божествена гърдта ни
сподобява с вечни рани
и сърцата наши слива
в един общ порой.

В океана необятен
се изливаме с пороя,

който миг след миг навлиза
в божите гърди;
и по пътя си обратен
търсим пак средата своя,
а духът възвишен слиза
в нас и вечно бди.

С огърлици златозвездни,
с изумруди и рубини,
с райски рози по страните,
с мълния и звън
из печалните си бездни
из гробове, из руини
трябва да се появите
в приказния свят навън.

Ако знаят всички хора —
наши бъдещи другари, —
че животът им предлага
радостта чрез нас,
от житейската умора
мигом всеки ще избяга...
Хора, идвайте! Удари
най-подир за всички час!

Нека земните стихии
да възпрем и нека всеки
смисъла в смъртта открие —
не в живота глух!
Скоро тежкото ти бреме
ще изтлее тук навеки —
запомни, че твоето време
свършва, земен дух!

Навярно това стихотворение е трябвало да бъде пролог към следващата, втора глава. С него започва съвсем нов период в

произведението: от безмълвието на смъртта израства най-възвишеният живот. Хайнрих е живял сред мъртвите и сам е говорил с тях; книгата е трябвало да придобие характер едва ли не на драма, а целта на епическото повествование е само да свърже отделните сцени и да ги обясни. Хайнрих внезапно се озовава в размирната Италия, която е раздирана от войни, и оглавява една от войските. Всички елементи на войната са изобразени в поетична светлина. Той напада с една дружина неприятелски град и тук намира място епизодът с любовта на знатен гражданин от Пиза към флорентинска девойка. Военни песни. „Велика война, като двубой, благородна, човечна, проникната от философски смисъл. Дух на старото рицарство. Рицарски турнири. Дух на вакхическа горест. Хората трябва сами да се убиват помежду си; това е по-благородно, отколкото да падат под ударите на съдбата. Те търсят смъртта. Честта и славата са радост и живот за боеца. Той продължава да живее в смъртта и в сянката. Радост от смъртта — такъв е духът на всеки воин. На земята всяка война е естествена, войната трябва да съществува на земята.“ В Пиза Хайнрих среща сина на императора Фридрих Втори, който му става близък приятел. Попада и в Лорето; тук е предвидено място за други песни.

Буря запраща стария поет в Гърция. Древният свят с неговите герои и съкровища на изкуството изпълва душата му. Разговаря с един грък за морала. Всичко, което се отнася до онези времена, му става близко; той вниква в същността на древните изображения и предания. Разговори за гръцките държавни системи, за митологията.

След като Хайнрих опознава и епохата на героите, и древността, той се отправя в Ориента, към който страстно се е стремил още от детството си. Посещава Ерусалим, запознава се с източната поезия. Странни произшествия сред неверниците го задържат в пустинни области; открива семейството на ориенталската девойка (вж. Част първа); животът на тамошните чергарски племена. Персийски приказки. Спомени от най-дълбока древност. Сред различните приключения в нея книгата трябвало да запази единния си колорит и да напомня за синьото цвете; наред с това най-отдалечените и разнородни предания се предвиждало да бъдат обединени — гръцки, ориенталски, библейски, християнски, но и спомени и загатвания, свързани с индийската и северната митология. Кръстоносните походи.

Живот по море. Хайнрих заминава за Рим. Епохата на римската история.

Обогатен с опит, Хайнрих се завръща в Германия. Вижда се с дядо си, човек вгълбен и с мъдър характер. С него е и Клигзор. Вечерни разговори с двамата. Хайнрих отива в двореца на Фридрих и се запознава със самия император. Дворът му трябвало да бъде изобразен с голяма внушителност; там са се събрали най-добрите, най-великите и най-прекрасни хора от цял свят, а в средата им се намира самият император. Пищността е безмерна, тук присъства истинският възвишен свят. Разясняват се немската история и немският характер. Хайнрих беседва с императора за държавната власт, за монархията, води неясни разговори за Америка и Ост Индия. Възгледите на един владетел. Мистически император. Книгата „De tribus impostoribus“^[1].

След като в живота на Хайнрих по нов и по-възвишен начин, отколкото в първата част, в „Очакването“, се появяват познатите вече неща като любов и смърт, войната, Ориентът, историята и поезията, той — познал и изживял всичко това — се завръща в душата си като в стара родина. От разбирането на света и на собствената му същност в него се поражда порив към преобразяване: изпълненият с чудеса приказен свят вече е съвсем близо, защото сърцето е открито за неговото разбиране.

В Манеската колекция на минезингерите откриваме едно доста непонятно надпяване на Хайнрих фон Офтердинген и Клигзор с други певци; вместо това състезание авторът е искал да изобрази друг своеобразен поетически спор — борбата между доброто и злото начало в песните на вярващите и невярващите, при което невидимият свят да бъде противопоставен на видимия. „Обзети от вакхическо изстъпление, поетите възторжено се състезават на живот и смърт.“ Науката се опоектизира, математиката също встъпва в спора. Поетите възпяват индийски растения: индийската митология в новото ѝ преображение.

Това е последното, което Хайнрих извършва на земята — преход към собственото му преображение. Тук е развързката на цялото произведение, сбъдването на приказката от края на първата част. Всичко се обяснява и завършва по най-свърхестествен и в същото време по най-естествен начин — стената, разделяща измислицата и

истината, миналото и настоящето, рухва: вярата, фантазията, поезията разкриват най-съкровената глъб на вътрешния свят.

Хайнрих отива в страната на София, попада в такава природа, каквато единствено би могла да бъде — алегорична, — след като е разговарял с Клингзор за някои странни знамения и предчувствия. Предчувствията се пораждат в него преди всичко при звуците на старинна песен, която случайно дочува; в нея става дума за дълбоко езеро в потаен кът. Тази песен пробужда отдавна забравени спомени; той отива при водата и намира златно ключе, което много отдавна му било откраднато от един гарван и така и не успял да го открие. Бил получил ключето наскоро след смъртта на Матилде от някакъв старец, който му казал да го занесе на императора, а той щял да му обясни какво да върши с него. Хайнрих отива при императора, който не скрива голямата си радост от пристигането му и му дава старинна грамота. В нея пише, че императорът трябва да я даде за прочит на оногова, който някой ден случайно му донесе златно ключе. Този човек ще намери в потайно място старинно съкровище талисман, скъпоценен камък за короната, в която е оставено празно място за него. Самото място също било описано върху пергаментата. Като следва това описание, Хайнрих се отправя към някаква планина. По пътя среща чужденеца, който пръв е разказал на него и на родителите му за синьото цвете; разговаря с него за откровението. Навлиза в планината, а вярната Киана го следва.

Не след дълго той се озовава в онази прекрасна страна, в която водата и въздухът, цветята и животните са много по-различни, отколкото на земята. На места разказът се превръща в драма. „Хора, животни, растения, камъни и звезди, стихии, звуци и цветове се сливат в едно семейство, действат и говорят като един и същ род.“ — „Цветята и животните говорят за човека.“ — „Светът на приказките става зрим, действителният свят се превръща като че ли в приказка.“ Той открива синьото цвете — това е Матилде. Тя спи, а в нея е скъпоценният камък; малко момиченце, дъщеря на Матилде и на самия него, седи до един ковчег и възвръща младостта му. „Това дете е прасветът, в чийто край се намира златният век.“ — „Тук християнството е побратимено с езичеството, възпяват се историите на Орфей, Психея и други.“

Хайнрих откъсва синьото цвете и освобождава Матилде от злата магия, ала скоро отново я загубва. Вцепенен от скръб, той се превръща

в камък. „Еда (синьото цвете, ориенталката, Матилде) се принася в жертва на камъка; той се преобразява в звънтящо дърво, Киана го отсича и се запалва ведно с него; той се превръща в златорунен овен. Еда, Матилде, трябва да го принесе в жертва и той отново става човек. По време на тези превращения се водят всевъзможни чудновати разговори.“

Хайнрих е щастлив с Матилде, която в същото време е и ориенталката, и Киана. Душата радостно тържествува. Всичко, което е ставало по-рано, е било смърт. Последен сън и пробуждане. „Клингзор се завръща като крал на Атлантида. Майката на Хайнрих е Фантазията, баща му — Смисъла, Шванинг — Месеца, рударят — Антикваря, но в същото време и Желязото. Император Фридрих е Арктур. Граф фон Хоенцолерн и търговците също се завръщат.“ Всичко се слива в алегория. Киана донася на императора камъка, но сега Хайнрих е онзи поет от приказката, която търговците са му разказали по-рано.

Блажената страна все още се измъчва от една магия — тя трябва да се подчинява на смяната на годишните времена. Хайнрих разрушава царството на слънцето. Цялото произведение трябва да завърши с голямо стихотворение, от което е записано само началото:

СВЪРЗВАНЕТО НА ГОДИШНИТЕ ВРЕМЕНА

*В мисли вглъбен бе владетелят нов. Той си спомни
чудния сън през нощта, спомни си как беше чул
първи път нещо за дивното цвете, когато —
споходен
от слова на пророк — страстна любов бе изпитал.
Сякаш дочува се още гласът всепроникващ,
а чудноватият гост тъкмо сега е заминал,
месецът сипе лъчи върху всеки похлопващ прозорец,
а из младежката гръд буйна жарава пламти...
„Еда, кажи ми — кралят попита, — кое за сърцето
любящо
е най-съкровена мечта, най-неизказана болка?
Нека сами му помогнем, наша властта е, прекрасни*

*са дните, откакто ти пак с радост изпълваш
небето.“*

*„Ако не бяха тъй пълни с вражда времената,
Бъдно и Днешно, и Минало тук свързани с обич да
бяха,*

*пролет и есен, лято и зима да можеха слети да
бъдат,*

*а старостта да върви редом с игривата младост:
само тогава, съпруже, би секнал горчивият извор,
всяко сърце би могло своя копнеж да постигне.“*

*Рече кралицата тъй, а съпругът прегърна я с
радост:*

*„Твоите мъдри слова сякаш дойдоха от бога!
Много отдавна трептят те по разните устни,
ала за пръв път от теб бяха превърнати в звук!
Бързо да бъде приготвена мойта каляска!
Нека сами доведем тук времената годишни,
а подир тях и онези, които съставят човека.“*

Отиват при слънцето и най-напред вземат деня, после отиват при нощта, после на север — за зимата — и на юг — за лятото; от изток довеждат пролетта, а от запад — есента. Сетне се отправят при младостта, след нея — при старостта, при миналото и бъдещето.

Ето какво мога да предложа на читателя от своите спомени, а също и от отделни думи и намеци в книгата на моя приятел. Разработването на този голям план би било нетленен паметник на новата поезия. В тези бележки се стремих да бъда по-скоро сух и кратък, отколкото да се изложа на опасността да прибавя нещо, създадено от собственото ми въображение. Може би фрагментарността на тези стихове и слова ще трогне някой читател така, както трогна мен — защото не бих могъл да гледам с по-благоговейна горест късметата от някоя унищожена картина на Рафаело или на Кореджо.

[1] „За тримата измамници“ (лат.). — Б. пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.